

construction of different functions have been analyzed and singled out. The study considers the spurious patterns in thematic groups, including such Ukrainian electricity terms as «лінія електропередачі», «щит управління», «повітряна лінія» and justifies the need for the use of standard options: «лінія електропересилання», «щит керування», «надземна лінія».

Key words: term, Ukrainian electricity terminology, content classification, lexical and thematic group, systematic organization of terminology, term motivation.

Статтю подано до редколегії
25.07.2013 р.

УДК [811.161.2+811.12]366.543

Олександра Гандзюк

Особливості перекладу англійською мовою власних назв (дійових осіб) у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня»

Розглянуто семантичні особливості перекладу назв дійових осіб у драматичному тексті. Проаналізовано прийоми відтворення міфологічних реалій як факторів створення своєрідного міфологічного колориту драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» в англійському перекладі.

Ключові слова: переклад, адекватність, українська мова, англійська мова, власні назви.

Постановка наукової проблеми та її значення. Переклад – один із найважливіших шляхів взаємодії національних культур, дієвий спосіб міжкультурної комунікації. Мета будь-якого перекладу – донести до читача, який не володіє мовою оригіналу, зміст відповідного тексту. Перекласти означає точно й повно висловити засобами однієї мови те, що вже зафіксовано засобами іншої мови в нерозривній єдності змісту й форми [10, с. 601]. Проблема відтворення іншомовних реалій у перекладі завжди привертає увагу дослідників. Це пояснюється тим, що в результаті цього процесу перекладач має змогу або буквально відтворити назву тієї чи іншої реалії, або поставитися до такого завдання творчо. Відомий перекладач П. Канді, канадський професор, який не тільки вільно володів українською мовою, але й детально знав життєвий і творчий шлях Лесі Українки, провадив наукові дослідження її доробку та зробив один із трьох відомих якісних варіантів перекладу драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня».

Аналіз досліджень цієї проблеми. Про особливості перекладу власних назв твору Лесі Українки дуже мало досліджень. Можемо назвати тільки статтю Л. Л. Бабаєвої [1]. Тому тема нашого дослідження є актуальною.

Мета наукової роботи – вивчити особливості перекладу англійською мовою власних назв (дійових осіб) у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня».

Завдання статті: 1) проаналізувати англійськомовний переклад власних назв дійових осіб; 2) порівняти значеннєве навантаження власних назв (дійових осіб) в українській та англійській мовах; 3) обґрунтувати доцільність / недоцільність лексем, вибраних перекладачем.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Функція наслідування логіки міфу в її творчості має низку своєрідних критеріїв, що свідчить про оригінальність Лесиної міфопоетики [6, с. 289]. Прийом антропоморфізації природи в «Лісовій пісні» виражає комплекс певних фантазмагоричних уявлень, породжених зусиллями художнього авторського мислення. Зрозуміло, що за такої умови підхід до перекладу власних назв (дійових осіб) має бути правильним та адекватно відобразити сутність кожного персонажа.

П. Канді зберігає назву головної героїні «Мавка», тільки відтворює її латинськими літерами. Щоб читачеві цей персонаж був зрозумілішим, перекладач робить своє пояснення: Мавка, а forest пупрн (лісова німфа). Такий коментар відповідає дійсності. Мавки – то душі померлих дітей, але, на

відміну від русалок, які живуть у воді, живуть на деревах у лісах, на полях і в траві [5, с. 276]. Ось якою виступає Мавка в драмі-феєрії Лесі Українки: «З-за стовбура старої, розщепленої верби, напівусохлої виходить Мавка, в ясно-зеленій одежі з розпуцценими чорним, з зеленим полиском, косам, розправляє руки і проводить долонею по очах» [2, с. 12].

Власна назва Лукаш в перекладі залишається без змін. Перекладач додає лише свій коментар, у якому повідомляє, що Лукаш – це селянин, небіж дядька Лева.

«Той, що греблі рве» – дослівний переклад, зроблений П. Канді – «Той, хто руйнує дамби». Англійський переклад відображає назву цього персонажа через нагнітання ознаки сили його вияву.

Якщо звернутися до Вікіпедії, то така помилка в ототожненні греблі й дамби є очевидною: українське слово «дамба», яке зазвичай використовується для визначення греблі, походить від середньоанглійського слова «dam», яке походить із середньонідерландської мови, його сліди можна побачити в назвах багатьох міст, таких як Амстердам або Роттердам.

Проте використання терміна «дамба» в значенні «гребля» є неправильним згідно з нормативною термінологією, оскільки «дамба» – це гідротехнічна споруда у вигляді насипу для захисту території від повеней, для оточення штучних водойм і водотоків, для спрямування потоку води в потрібному напрямі. Це популярна мовна помилка [12].

Адже, якщо порівняти значення слів «гребля» (у тому вигляді, який вона мала за часів Лесі Українки) і «дамба», то одразу ж відчуємо суттєву різницю.

Щоб англомовному читачеві специфіка цієї дійової особи була більш зрозумілою, перекладач робить і власні пояснення. Він пише, що «Той, хто Рве Дамби» – руйнівний дух, який живе у весняних водоймах. Але варто прослідкувати за діями «Того, що греблі рве», особливо за його першою появою у творі: «Кинувшись з потоку в озеро, він починає кружляти по плесі, хвилюючи його сонну воду, туман розбігається, вода синішає» [9, с. 9]. Тому можна погодитися з думкою, що ця назва виступає евфемізмом до слів «чорт» і «біс».

Дядько Лев одержує в перекладі назву «Lev» без використання вказівки на родинний стосунок до Лукаша. Замість цього, поряд з іменем є авторська ремарка (a peasant – селянин). Таке тлумачення дуже збіднює уявлення про цього персонажа. Адже слово «селянин» має не лише пряме значення – «житель сільської місцевості». Більш детальне проникнення в це слово дає змогу уявити неосвічену людину, яка повністю занурена у свої домашні клопоти.

Але амбівалентність образу Лева виявляється на рівні символічного коду вже в імені персонажа [7, с. 51]. У різних культурах Лев символізує в різних культурах божественну сонячну енергію, владу, силу, хоробрість, мудрість, справедливість, покровительство, захист, але також і жорсткість, хижість, осканеність і смерть. Це – символ перемоги сонячної сили, яка пізнього літа досягає максимальної могутності [3, с. 285]. Тому допис перекладача (селянин) значно применшує значення цього персонажа, у той час, коли дядько Лев відіграє досить важливу роль у п'єсі.

Гобліни – злі, неохайні й потворні міфічні істоти або духи в англійському фольклорі, які мають спільні риси з іншими персонажами нижчої міфології, зокрема близькі до бісів, гномів, фей тощо. Їх змальовують як маленьких (від 30 см) чи великих (зростом із коня, що став на задні ноги) м'язистих антропоморфних істот із вузькими жовтими очима, довгими вухами, гострими борідками, кривими жовтими іклами та пазурами й волохатою головою, що формою нагадує кінську. У фентезі часто вони зображуються зеленошкірими та довгоносими. Мешкають групами в лісах і, найчастіше, в гірських печерах. Ними могли ставати деякі померлі люди.

Гоблінами також часто називають інших міфічних істот, що близькі до них удачею, як у вигляді узагальнення, так і під час перекладів з інших мов. Близькими до цих створінь, яких відносять до чорних ельфів дроу, є кобольди, які також проживають у печерах і займаються різними витівками, хобгобліни й брауні, які виступають в Англії домовиками та уельськими коблінау, скандинавськими троями, японськими каппа, грецькими каллікантароями, англійськими паками й редкепами, що теж виступають лихими потворами в європейському фольклорі. Згідно з «Коротким оксфордським словником сучасної англійської мови» слово *гоблін* (англ. – *goblin*) походить від англонорманського *gobelin* (латин. – *gobelinus*, нормандською мовою – *goublin*), зменшувальної форми імені *Gobel* (злого духа, що мешкав близько Євре у XII ст.), що, зі свого боку, близьке до слова «кобольд» (германський дух) [11].

На нашу думку, давати Водянику таку назву, як Водяний Гоблін, логічно вона повністю влучно відтворює поведінку цієї дійової особи в драмі. Адже Водяник – це злий дух, утілення водної стихії як негативного й небезпечного явища. Це перетрансформований образ скинутого з Вирію чорта, який за 40 діб потрапив у водне середовище й за наказом Бога там залишився. Етнографи вважають, що вірування давніх українців у Водяника бере початок із язичницьких уявлень про обожнення всього, пов'язаного з водною стихією. Водяник найчастіше мав вигляд старого діда, покритого водоростями, з довгою бородою й хвостом. Міг перевтілюватись у різні істоти – дитину, козла, собаку, Розгніваний водяник міг наносити людям збитки: розливати річки, руйнувати греблі, млини, топити людей. Цей образ докладно описаний у «Лісовій пісні» Лесі Українки. Водяник символізує собою зло, яке підстерігає людину у воді [8, с. 68].

Лісовик (лішак, лісун, боровик, пастух, ліс праведний) – дух лісу, його господар; не даремно в деяких місцевостях його так і називають – ліс [4, с. 279]. Міфологічний образ, який, згідно з легендою, утілювався в подобу старого, кошлатого діда. У драмі Лесі Українки він має такий вигляд: *«малий бородатий дідок, меткий рухами, поважний обличчям; у брунатному вбранні барви кори, у волохатій шапці з куніці»* [9, с. 21]. Його характерною особливістю була відсутність тіні. Лісовик є символом небезпеки, яка підстерігає людину в лісі [4, с. 69].

У перекладі англійською мовою ця назва передається виразом «Forest Elf», а «woodland spirit» – «Лісовий Ельф», дух лісової місцевості. Ельфи – вигадані істоти з міфології германців, а пізніше герої низки фентезійних книжок. У германців ці істоти вважалися на вигляд негарними й у своїх вчинках – підлими та підступними. Вони любили грабувати хати, красти дітей і просто капостити людям. У скандинавських міфах ельфи – це людиноподібні істоти з надприродним здібностями, котрі живуть недалеко від світу людей і люблять ночами водити хороводи навколо дерев [13]. Отже, такий переклад не є цілком адекватним.

Перекладач іменує Перелесника «Блукаючим вогником», очевидно, зважаючи на те, що він *«у червоній одежі, з червонястим, буйно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами з блискучими очима»* [9, с. 37]. Крім того, він має ще й вогненний хвіст [4, с. 361].

Перекладачеві, напевно, було не відомо, що Перелесник – посланець Великого чорта, прикутого величезними ланцюгами на ногах до великої стіни. Коли змії-перелесник пролітає над чієюсь хатою, то в ній пропадає добробут, гине худоба, усихає сад. Перелесник дурить людину й зводить її на лихе, а гарних дівчат заманює та губить. Літає високо в піднебессі, дихаючи вогнем; над хатою розсипається іскрами й через комин з'являється перед вибраною подругою у вигляді молодця незрівняної краси [4, с. 361].

Цілком відповідає суті персонажа переклад власної назви «Того, що у скалі сидить». Його назва в перекладі на англійську має такий вигляд: «He Who Dwells in Rock» – «Той, хто живе в скелі». Далі перекладач робить правильний коментар-характеристику цього персонажа: a phantom signifying Death and Oblivion – мара, яка означає смерть і забуття. Те саме стосується й перекладу ним слова Доля – Fate (Доля) з позначкою a phantom (примара).

Для розрізнення понять Русалки та Русалки польової назву першої перекладач залишає без змін (Rusalka), лише відтворює її латинськими літерами. Назва Русалки польової набирає в його інтерпретації вигляду Field Spirit – дух поля.

Потерчат П. Канді називає Lost Babes – утрачені діти, що цілком вірогідно. Адже Потерчата – це немовлята, які померли одразу ж після народження.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Перекладачеві переважно вдалося передати значення назв дійових осіб. Але він значно «європеїзував» українські назви. У подальшому можна порівнювати особливості перекладу власних назв (дійових осіб) у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» одночасно з кількох мов.

Джерела та література

1. Бабаєва Л. Л. Міфологічний колорит драми-феєрії «Лісова пісня» та його відтворення у французькому перекладі / Л. Л. Бабаєва // *Культура народів Причорномор'я* : [науч. журн.] / Крым. науч. центр Нац. акад. наук України (Симферополь), Таврич. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського (Симферополь), Межвуз. центр «Крым» (Симферополь). – Симферополь : Межвуз. центр «Крым», 2006. – № 76. – С. 43–47.
2. Бабій Ф. Про назву твору «Лісова пісня» та імена її персонажів / Ф. Бабій // *Дивослово*. – 1995. – № 2. – С. 10–14.

3. Бауэр В. Энциклопедия символов / В. Бауэр, И. Дюмотц, С. Головин ; пер. с нем. Г. Гаева. – М. : КРОН-ПРЕСС, 2000. – 504 с.
4. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. – [Вид. 2-ге, стереотип.]. – К. : Либідь, 2005. – 664 с.
5. Войтович В. Міфи та легенди давньої України / В. Войтович. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2007. – 392 с.
6. Марків Р. Міфологізм «Лісової пісні» (Мавка: неоромантична концепція міфологічного персонажа) / Р. Марків // Нове життя старих традицій: Традиційна українська культура в сучасному мистецтві і побуті : [матеріали міжнар. наук. конф. в рамках V Міжнар. фестивалю укр. фольклору «Берегиня»] / [за ред. проф. В. Давидюка]. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2007. – С. 282–305.
7. Плітко В. В. Місячна тріада в міфологічній драмі Лесі Українки «Лісова пісня» / В. В. Плітко // Києво-Могилянська академія. Наукові записки. Сер. : «Філологічні науки». – К. : [б. в.], 2005. – Т. 48. – С. 50–55.
8. Словник символів культур України / [за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренко]. – К. : Міленіум, 2002. – 260 с.
9. Українка Леся. Лісова пісня : драма-феєрія : в 3-х діях / [упорядкув. С. Романов, Т. Давидюк-Терещук ; пер. з укр. П. Канді ; ілюстр. К. Сивої]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 284 с.
10. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : [підручник] / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – [3-тє вид., випр. і доповн.]. – К. : Алерта, 2012. – 696 с.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Гобліни
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Гребля
13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Ельфи

Гандзюк Александра. Особенности перевода английским языком имен собственных (действующих лиц) в драме-феерии Леси Украинки «Лесная песня». Стаття кається семантичеської спеціалізації перекладу названий действующих лиц в драматическом тексте. Названы имена ученых, занимающихся этой проблемой. Стаття кається особенностей перевода названий действующих лиц в драме-феерии Леси Украинки «Лесная песня». Проанализированы названия главных действующих лиц этого произведения. Охарактеризован перевод названий мифологических существ в драме Леси Украинки «Лесная песня». Проанализированы приемы отображения мифологических реалий как факторов отображения своеобразного мифологического колорита драмы-феерии Леси Украинки «Лесная песня» в английском переводе. Названы некоторые различия между названиями действующих лиц в украинском и английском языках. Определены некоторые несоответствия между этими названиями. Сделан вывод об европеизации перевода этого произведения на английский язык.

Ключевые слова: перевод, адекватность, украинский язык, английский язык, имена собственные.

Handyzuk Oleksandra. Specificity of English Translation the Proper Names (Actors) in the Drama of Lesya Ukrainka «Forest Song». The article deal with semantical specification of the translation of the actors names in dramatic text. The names of the scientists involved in this problem are given in this article. The article considers specification of the translation of the actors in drama of Lesya Ukrainka «Forest song». The names of the general actors is analyzed. Translation of the names of the mythological persons in drama of Lesya Ukrainka «Forest song» are noted. Methods of transfer of mythological realities as elements of creating of original mythological color in drama of Lesya Ukrainka «Forest song». Some difference in the meaning the name of the actors in the Ukrainian language and in English one are explained in this article. Inexpediency some forms are analyzed. Conclusions about similarity this translation in English language to the European models are done.

Key words: translation, adequacy, Ukrainian, English, proper names.

Стаття надійшла до редколегії
05.08.2013 р.